

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 81'373.21(497.4 Gornji Grad)"1426"

Prejeto: 30. 8. 2006

Rebeka Tajnšek

prof. zgod. in nem., Ruška cesta 110, SI-2000 Maribor

e-pošta: becky_r@email.si

Ledinska in hišna imena v okolici Gornjega Grada po urbarju iz leta 1426

IZVLEČEK

V članku je predstavljen razvoj hišnih in ledinskih imen v Gornjem Gradu in njegovi okolici po urbarju iz leta 1426. Pri tem so imena prikazana po zaselkih, kot si sledijo v urbarju, kar pa ne ustreza vedno današnjim razmeram. Razvoj imen je prikazan glede na geomorfološke značilnosti pokrajine v okolici Gornjega Grada, glede na položaj kmetij, osebne značilnosti nosilcev imen in poklic oziroma dejavnosti nosilcev imen.

KLJUČNE BESEDE

Gornji Grad, benediktinski samostan, hišna imena, ledinska imena, Zgornja Savinjska dolina

SUMMARY

FALLOW AND HOUSE NAMES IN THE VICINITY OF GORNJI GRAD BY THE 1426 LAND REGISTER

Presented in the article is the development of house and fallow names in Gornji Grad and its vicinity according to a land register from 1426. The names are presented by settlements as stated in the land register, which not in all cases corresponds with the present circumstances. The development of names is demonstrated in view of geomorphologic characteristics of the landscape in the surrounding of Gornji Grad, the position of farms, personal characteristics of carriers of names, and in view of occupation or activity of carriers of names.

KEY WORDS

Gornji Grad, Benedictine monastery, house names (hišna imena), fallow names (ledinska imena), Zgornja Savinjska dolina

Današnja občina Gornji Grad sega od Črničva na nadmorski višini 902 m do Radmirja v občini Ljubno ob Savinji ter do Vologa v Zadrecki dolini, ki spada v občino Nazarje. Sam Gornji Grad leži v predgorju Kamniško-Savinjskih Alp ob vznožju Menine Planine, Lepenatke in Velikega Rogatca.

Na poti od Črničva proti Gornjem Gradu so danes katastrska območja Tirosek, Nova Štifta, Mačkin kot, Šmiklavž, Dol in Lenart pri Gornjem Gradu, proti Radmirju pa leži Florjan pri Gornjem Gradu. Ob Dreti proti Nazarjam so območja Čep-lje, Slatina, Kropa, Bočna in Delce.

Prvi poznani urbarji za posest benediktinskega samostana v Gornjem Gradu so nastali v začetku 15. stoletja. Najstarejši od njih je odlomek splošnega urbarja, verjetno iz leta 1420, kjer je bila popisana posest od urada Ljubno dalje. V celoti se je ohranil urbar iz leta 1421. Temu urbarju je sledil urbar iz leta 1426, ki je po Ignacu Orožnu povsem enak urbarju iz leta 1421 – z izjemo nekaterih imen podložnikov.¹ Urbar iz leta 1426 hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani, kamor je bil prenesen iz Deželnega arhiva v Gradcu.² Gre za pergamentni zvezek pokončnega formata (33 x 13 cm oziroma 12,5 x 5 col), obsega 75 strani teksta, pisanega v

gotski minuskuli. Poleg črne tinte je uporabljena še rdeča – predvsem za označevanje oziroma razmejevanje uradov med seboj. Urbar je vezan s tremi lesenimi ploščicami, ki so med seboj povezane z usnjem, na robu je sešit.

Vsebinsko podaja seznam podložnikov in njihovih dajatev v vseh trinajstih uradih posesti gornjegrajskih benediktincev. Dodana je še razlaga za mere dajatev. Urbar se začne z naštevanjem uradov po legi od Tiroseka proti vzhodu, na koncu so podani uradi Poreber v Tuhinjski dolini, Kozica v Furlaniji in Kojca ob izlivu reke Idrijce. Uradi so razdeljeni na zaselke, po katerih so zabeležena ledinska in hišna imena podložnikov. Imena podložnikov, ledinska in hišna imena, so transkribirana pretežno v nemščini. Večina teh imen obstaja še danes. Na koncu vsakega urada je seznam glavnih uradnikov uradov.

Na robu desnih strani urbarja so navedene merske enote letnih dajatev v oglejski valuti, razporejene po goldinarjih, markah in funtih. V nekaterih uradih so na desnih robovih strani s številkami označene oziroma klasificirane posesti. Na koncu pergamentnih strani so v desni koloni zapisane vrednosti davkov v oglejski valuti.

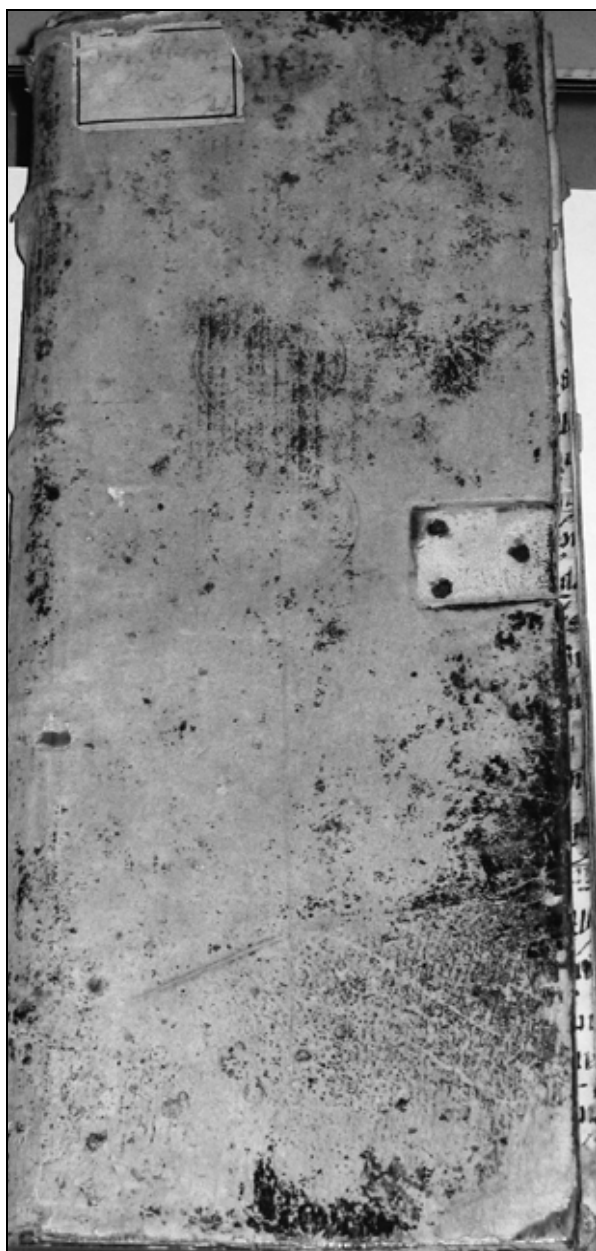

*Lega Gornjega Grada.*³

¹ Gestrin, *Gospodarska in socialna struktura*, str. 473.

² NŠAL, ŠAL, *Gornji Grad A*, fascikel 2, urbar 142 6.

³ Veliki družinski atlas sveta, str. 192–193.

Urbar benediktinskega samostana v Gornjem Gradu iz leta 1426 (foto: Rebeka Tajnšek).

Urbar je bil objavljen leta 1877 v prvem zvezku drugega dela dela Ignaca Orožna *Das Bisthum und die Diözese Lavant*, z naslovom *Das Benediktiner-Stift Oberburg*. V tem delu je Orožen najprej predstavil ustanovitev benediktinskega samostana v Gornjem Gradu z listino z dne 7. aprila 1140. Nadaljeval je s prikazom dogodkov v in okoli samostana od opata Bertolda do nepotrjenega opata Gregorja oziroma do ustanovitve ljubljanske škofije in razpusta samostana v Gornjem Gradu 8. aprila 1473. Sledi urbar iz leta 1426. Pri tem je v opombah prevedel večino imen v nemščino oziroma ponekod v slovenščino (v urbarju so

še vidni njegovi pripisi s svinčnikom). Ti njegovi prevodi so v veliko pomoč pri iskanju krajev in imen.

Leta 1426 je bilo območje današnje občine Gornji Grad razdeljeno v urada Tirosek (*Officium Tiroseck*)⁴ in Zadretje (*Officium prope Drietam*).⁵ V urad Tirosek so spadali po urbarju naslednji kraji oziroma zaselki: Tirosek z župniščem Nova Štifta (*Maria Neustift*), hrib Črnivec z Volovljekom (*Ochsenberg*), Bezgovlje (*Hollerberg*), sv. Nikolaj z Mačkinim kotom (*Katzenwinkel*), Štangrob⁶ (*Stein grub*), del Slemena sv. Lenarta (sv. *Leonhardsberg*), Kriška ves⁷ (*Kreuz*), Slatina (*Sulz*), Čeplje in Sv. Primož ali Florjanov hrib. Obsegal je torej območje od prelaza Črnivec do Čepelj nižje Gradiš.⁸ Vsi ti zaselki so danes v občini Gornji Grad.

V urad Zadretje so po urbarju poleg delov Me-nine, Črete, Homca, Gorice in Meliš, spadali še zaselki: Hom, Otok, Brezje, Lešje (*Haslach*), Brdo, Dobrova, Breg, Zgornje in Spodnje Pobrežje (*Ober- in Unter-Pobrezje*), Trnovec, Gorica, Hrastovje, Doblečina, Žlabor, Kokarje, Brdo ob Čreti, Lom, Tajna, Potok, Lačja vas, Pusto Polje (*Dedentfeld*), Zgornje in Spodnje Kraše (*Ober- in Unter-Kraše*), Zgornji in Spodnji Volog (*Ober- in Unter-Volog*) s sv. Martinom, Zgornje in Spodnje Rovte (*Ober- in Unter-Rovte*), Podgoroj, Delce, Bočna in Kropa.⁹ V občino Gornji Grad danes spadajo zaselki Otok, Brdo ob Čreti, Čreta, Kropa, Bočna in Delce.

Nekatera imena zaselkov iz urbarja se danes ne uporabljajo več. Tako se v urbarju omenjajo "le" podložniki v zaselkih Tirosek, Šmiklavž, ob vasi Nova Štifta, Bezgovlje, Volovljek, Na Peči ob Mačkovcu, Ob Repenščici, Mačkin kot, Slatina, Otok, Delce, Bočna in Nadbočna. Zaselkov Bezgovlje, Na Peči ob Mačkovcu, ob vasi Nova Štifta in Ob Repenščici ni več oziroma se imenujejo drugače ali pa so del današnji zaselkov.

Tudi nekatera ledinska in hišna imena so se s časom spremenila; nekaj kmetij je propadlo, nekaj jih je nastalo na novo, pri večini pa so ledinska in hišna imena ostala nespremenjena. Vidna sprememba je posledica porok in raznih prodaj oziroma nakupov kmetij, veliko hišnih imen pa je ostalo takšnih, kot so zapisana v urbarju iz leta 1426.

Pri tej obravnavi nas zanima predvsem nastanek in razvoj hišnih imen ter njihova ohranitev do danes. V večini primerov so nastala iz ledinskih. Imena so podana po zaselkih, kot so zapisani v urbarju iz leta 1426, in sicer tako, da je najprej zapisano ime iz urbarja, nato današnje hišno ime.

⁴ Orožen, *Oberburg*, str. 215–216.

⁵ Prav tam, str. 216.

⁶ Danes se imenuje Dol.

⁷ Danes se imenuje Križ.

⁸ Orožen, *Oberburg*, str. 215–216.

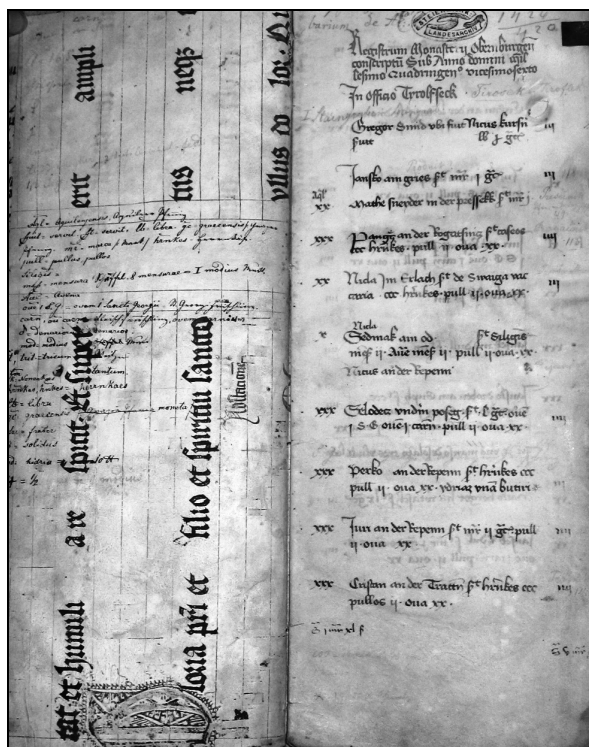
⁹ Prav tam, str. 216.

1) **Tirosek:** Tirosek je po urbarju eden izmed trinajstih uradov benediktinskega samostana v Gornjem Gradu in zaselek. Danes spada v občino Gornji Grad in sega od prelaza Črnivec do vasi Nova Štifta, ki ima kmetije: Završnik (v Volovljeku), Črnelšek, Drečnik, Zavolovšek, Podbrežnik, Kladnik, Pančur, Grozdej, Podpečnik, Pečnik, Sedovnik in Cvetežnik (pred Šmiklavžem).

ime po urbarju	današnje ime
Gregor Smid	
<i>Jansko am gries</i>	Prodnik (v Dolu)
<i>Mathe Sneyder in der pressekk</i>	Presečnik
<i>Pangracz an der Rogatsnicz</i>	Rogačnik
<i>Nicla im Erlach</i>	Jelšnik (v Gornjem Gradu)
<i>Nicla Sedmak</i>	Sedmak (v Gornjem Gradu)
<i>Nicus an der Repenn</i>	Repenšek
<i>Selodecz vnderm poseg</i>	Požarnik
<i>Perko an der Repenn</i>	Repenšek
<i>Juri an der Repenn</i>	Repenšek
<i>Cristan an der Tratten</i>	Tratnik
<i>Nicus am percholin</i>	Perholin
<i>Christan an der leyten</i>	Reberšak
<i>Juri vnderm Rampht</i>	Podkrajnik
<i>Juri am Raswar</i>	
<i>Jansek im dull</i>	Dolnik
<i>Jansko drobem am Guph</i>	Strnad (v Dolu)
<i>Marko hergot Im wertasch</i>	Vrtačnik
<i>Jansek im dull</i>	Dolnik

Tabela 1: Podložniki Tiroseka.¹⁰

Iz zgornje tabele je razvidno, da takratni Tirosek ne ustreza današnjemu. Domačije, ki so v tabeli se vrstijo na poti od Dola proti Gornjem Gradu. Izginili sta imeni *Smid* in *am Raswar*. Vidimo, da sta edini hišna imena, ki sta se uporabljali, *Smid* in *Sedmak*. V začetku 15. stoletja pa so bila poznejša hišna imena Prodnik, Presečnik, Rogačnik, Jelšnik, Repenšek, Požarnik, Tratnik, Perholin, Reberšak, Podkrajnik, Dolnik, Strnad in Vrtačnik samo ledinska. Nemška ledinska imena so samo prevodi slovenskih, na primer na Preseki, ob Rogačnici, v Jelšah, na Repeni, pod Požego, na Tratah, na Perholinu, pod Rebri, pod Klančino (Krajno?), v Dolu, na Strmini, v Vertači. Uradniki gornjegrajske pisarne so brez dvoma znali oba jezika, nemškega in slovenskega.

Detajl iz urbarja (foto: Rebeka Tajnšek).

2) **Šmiklavž (In villa Sct. Nicolai):** po urbarju je to zaselek med Novo Štifto in Dolom. Današnji Šmiklavž kot del občine Gornji Grad leži niže Tiroseka na glavni cesti, ki teče vzporedno z vasjo Nova Štifta in obsega kmetije Požarnik, Podlinšek, Slapnik, Sluga, Citrovka in Podmeninšek.

ime po urbarju	današnje ime
Nicla pettek	
<i>Vlrich podmenino</i>	Podmeninšek
<i>Juri vnderm Stain</i>	

Tabela 2: Podložniki Šmiklavža.¹¹

V urbarju zaradi drugačne razmejitev od današnje ni zaslediti imen Požarnik, Podlinšek, Slapnik, Sluga in Citrovka. Je pa ohranjeno ledinsko ime *podmenino*, iz katerega se je razvilo hišno ime Podmeninšek, ki se je ohranilo do danes. Izginili sta imeni *pettek* in *vnderm Stain*. Pri imenu *podmenino* vidimo, da pisar urbarja oziroma uradnik slovenskega imena ni prevedel, ampak je zapisal le položaj kmetije: pod Menino.

3) **Ob vasi Nova Štifta (Ob dem dorff):** po urbarju so to kmetije, ki ležijo med Novo Štifto in Tomanovo planino. Danes se to ime ne uporablja več; kmetije, ki so omenjene v urbarju, spa-

¹⁰ Prav tam, str. 222–223.

¹¹ Prav tam, str. 223–224.

dajo danes pod Novo Štífto: Toman, Matijaž, Pogorevčnik, Bevčnik, Gluk, Vrtačnik in Poglednik.

ime po urbarju	današnje ime
Oswalt zymerman	
<i>Juri Im Belcz</i>	Bevčnik
<i>Nicla im lazz</i>	Laznik (v Mačkinem kotu)
<i>Martin am pogorielcz</i>	Pogorevčnik

Tabela 3: Podložniki ob Novi Štífti.¹²

V urbarju zabeležena ledinska imena *Im Belcz*, *im lazz* in *am Pogorielcz* najdemo danes kot hišna imena Bevčnik, Laznik in Pogorevčnik. Ime *zymerman* je izginilo.

4) **Bezgovje (Hollerberg):** po imenih, navedenimi v urbarju je Bezgovje obsegalo strnjeno območje ob cesti od Črničva proti Novi Štífti, zahodno od zaselka Ob vasi Nova Štífta (*Ob dem dorff*). Danes se to ime ne uporablja več. Kmetiji Toman in Matijaž spadata danes pod Novo Štífto, domačije Drečnik, Podbrežnik, Črnelšek in Zavolovšek pod zaselek Tirosek.

ime po urbarju	današnje ime
Jarne bazowgy	Toman
<i>Janes zabezowgy</i>	Rifelj (v Gornjem Gradu)
<i>Michel bezowgy</i>	
<i>Michel</i>	Matijaž
<i>Nicla pobresnik</i>	Podbrežnik
<i>Cristan v drity</i>	Drečnik
<i>Juri Im tschernielcz</i>	Črnelšek
<i>Maiko vnderm Ochsenperg</i>	Zavolovšek
<i>Vlrich Im drag</i>	

Tabela 4: Podložniki Bezgovja.¹³

Iz tabele vidimo, da sta izginili imeni *bezowgy* in *Im drag*, čeprav za slednje ime Orožen piše, da je bila to huba v Dragi (v Volovljeku), ki je bila že v 19. stoletju združena s kmetijo Planinšek oziroma Rosec.¹⁴ V 15. stoletju je že bilo v rabi hišno ime Podbrežnik: *pobresnik*. Ledinska imena *Michel*, *v drity*, *Im tschernielcz* in *vnderm Ochsenperg* so se razvila v hišna imena Matijaž, Drečnik, Črnelšek in Zavolovšek, ki so se ohranila do danes.

5) **Volovljek (In dem Ochsenberg):** danes zaselek Volovljek, in s tem kmetija Rosec, ne spadata pod občino Gornji Grad, ampak skupaj s

Podvolovljekom pod občino Luče. Danes so tu naslednje kmetije: Završnik, Šunce, Rosec, Funtek, Obcir, Selišnik, Mlinar, Petek, Žagar, Rep in Tomaževac. Imena Kladnik, Grozdej, Cvetežnik in Sedovnik spadajo danes pod Tirosek.

ime po urbarju	današnje ime
Vlrich planinschak	Rosec ¹⁵
<i>Martin am guph vnderm ochsenberg</i>	
<i>Nicla Cladnik</i>	Kladnik
<i>In pharenn Michel</i>	Grozdej
<i>Cristan Im Tschertwes</i>	Cvetežnik
<i>Paul Im Satel</i>	Sedovnik

Tabela 5: Podložniki Volovljeka.¹⁶

Leta 1426, ko je bil napisan urbar, sta bili v zaselku Volovljek v uporabi dve hišni imeni: *planinschak* (ta huba se je po Orožnu združila s hubo v Dragi in se danes imenuje Rosec)¹⁷ in *Cladnik* (Kladnik). Obe imeni sta zapisani v slovenščini. Iz ledinskih imen *In pharenn* in *Im Tschertwes* sta se razvili hišni imeni Grozdej in Cvetežnik. Ledinsko ime *im Satel* je prevod slovenskega imena v Sedlu v nemščino.

6) **Na Peči ob Mačkovcu (Am Stain):** to ime označuje območje med Tirosekom in Mačkinim kotom. Danes se to ime ne uporablja več. Imena, ki so omenjena v urbarju, danes najdemo v Tiroseku (Podpečnik), Volovljeku (Završnik) in v Mačkinem kotu (Laznik).

ime po urbarju	današnje ime
<i>Michel vnderm Stain</i>	Podpečnik
<i>Od hub im oberlazz</i>	Zgornji Laznik
<i>Jansek Im nyderm laz</i>	Spodnji Laznik
<i>Matko hinderm guph</i>	Završnik (v Volovljeku)

Tabela 6: Podložniki na Peči ob Mačkovcu.¹⁸

Vidimo, da sta v 15. stoletju obstajali dve ledinski imeni Laz, iz katerih je nastalo hišno ime Laznik: *im oberlazz* in *Im nyderm laz*. Danes je v bližini potoka Mačkovec ohranjeno le ime Laznik. Iz ledinskih imen *vnderm Stain* in *hinderm guph* sta se razvili hišni imeni Podpečnik (*vnderm Stain*: pod pečjo) in Završnik (za vrhom (Volovljeka)).

7) **Ob Repenščici (Reppenn):** tudi to ime se ne uporablja več. Repenščica je majhen potok, ki

¹² Prav tam, str. 224.

¹³ Prav tam, str. 224–225.

¹⁴ Prav tam, str. 225.

¹⁵ Orožen omenja, da se je ime Rosec združilo z imenom Planinšak.

¹⁶ Prim. Orožen, *Oberburg*, str. 225–231.

¹⁷ Prav tam, str. 225.

¹⁸ Prav tam, str. 226.

teče od Šmiklavža do Dola. Tu tudi leži kmetija, ki je omenjena v urbarju in se je ohranila do danes: kmetija Podlinšek. Ime Rebršak se danes zasledi v Dolu, Lešnik v Mačkinem kotu. Ime Škrlovšek je izginilo.

ime po urbarju	današnje ime
Janez vnder der Mül	Podlinšek
Matko ob der mül	
Swetecz In der Eben	Reberšak
Öd am schirlogn	Škrlovšek ¹⁹
Petek Nicla	
Paul Im haslach	Lešnik (v Mačkinem kotu)

Tabela 7: Podložniki ob Repenščici.²⁰

Edino ime, ki se je že v 15. stoletju uporabljalo kot hišno, je *Petek*, ki je do danes izginilo. Prav tako je izginilo ledinsko ime *ob der mül*. Hišna imena Podlinšek, Reberšak, Škrlovšek in Lešnik so se razvila iz ledinskih imen *vnder der Mül* (Podmlinšek oziroma Podlinšek), *In der Eben*, *Öd am schirlogn* in *Im haslach* (Haselnuss je nemški prevod za slovenski lešnik).

8) Mačkin kot (Im Aczelnak): ta zaselek leži nad Šmiklavžem ob cesti proti prelazu Črnivec. Po urbarju obsega veliko večje ozemlje kot danes. Tako so danes tu kmetije Enci, Belin, Vrbočnik, Lešnik, Skrotnik, Remšak, Laznik, Repenšek, Pahovnik in Breznik. Po urbarju pa je Mačkin kot obsegal še današnji Lenart pri Gornjem Gradu, kjer so danes kmetije Zgornji in Spodnji Špeh, Pustoslemšek, Knebovšek, Ugovšek, Potočnik, Podrečnik, Spodnji in Zgornji Kos, Belaj, Suhovršnik, Završnik, Grčnik, Ajnik, Ježič, Zastavnik, Ošterman, Gmajnar, Rogelj, Kokalj, Srnak, Lamprečnik, Bezovnik, Spodnji Majk, Podmiršek in Knebl.

Za ta zaselek je zanimivo, da je bilo v njem že veliko hišnih imen: Vrbočnik (*Im herbowec*), Završnik (*Sauersnik*), *Rosancz*, Knebl (*knyebalt*), Špeh (*Spech*), Lamprečnik (*Lampretschak*), Kladnik (*Cladnik*), *weber*, Berglez (*Bergles*) in Slapnik (*wslopnaky*). Do danes so izginila imena *Rosancz*, *am hynik*, *Cuyas in der priprin*, *Im Ortoflak*, *weber*, *hinter der eben*, *am Modrost* in *an der lakowicz*. Ostala hišna imena Enci, Vrbočnik, Pahovnik, Suhovršnik, Podrečnik, Potočnik, Kos, Breznik, Podmiršek, Kanolšnik, Knebovšek, Župan, Srnak, Bezovnik, Vodušek, Kovšak, Završnik, Slemenšek, Pustoslemšek, Remšak, Zavolovšek, Požežnik, Jamnik, Ramšak, Zgornji Jamnik in Spodnji

ime po urbarju	današnje ime
Janez	Enci
<i>Im herbowec</i>	Vrbočnik
<i>Micla Im polchonik</i>	Pahovnik
<i>Janes Im durrenberg</i>	Suhovršnik
<i>Primos am patriarchtum</i>	Podrečnik
<i>Mertl Im pach</i>	Potočnik
<i>Nicla Sauersnik</i>	Završnik
<i>Jacob am garrengall</i>	(Zgornji in Spodnji) Kos
<i>Jansek an der Fremderhuben</i>	Breznik
<i>Jansek Rosancz</i>	
<i>Martin an der ponemer</i>	Podmiršek
<i>Gregor Im kanol</i>	Kanolšnik
<i>Herman knyebalt</i>	Knebl
<i>Herman In der Arlicz</i>	Knebovšek
<i>Thomas Spech</i>	(Zgornji in Spodnji) Špeh
<i>Peter Suppan am Stain</i>	Župan ²¹
<i>Peter Lambrechtschak</i>	Lamprečnik
<i>Otto Im Zernak</i>	Srnak
<i>Peter Im Hollenberg</i>	(Zgornji in Spodnji) Bezovnik
<i>Nicus am hynik</i>	
<i>Jansko In wodul</i>	Vodušek
<i>In Wentten thomas</i>	Kovšak
<i>Juri Cuyas in der priprin</i>	
<i>Cuyas Juri am guph</i>	Završnik
<i>Matko Cladnik</i>	Kladnik (na Otoku)
<i>Jansek vnd Nicla Im Ortoflak</i>	
<i>Marin am virst</i>	Slemenšek
<i>Marko weber</i>	
<i>Vinczencz vnderm virst</i>	Pustoslemšek
<i>Cristan am virst</i>	Slemenšek
<i>Peter in der Eben</i>	Remšak
<i>Peter hinter der Eben</i>	
<i>Michel Bergles</i>	Berglez
<i>Thomas am Modrost</i>	
<i>Nicus wslopnaky</i>	Slapnik
<i>Nicla w Plase hinderm Oxenberg</i>	Zavolovšek
<i>Zwetecz am poseg</i>	Požežnik
<i>Thomas an der lakowicz</i>	
<i>Renpot am lum</i>	Jamnik
<i>Michel an der eben</i>	Ramšak
<i>Michel in der gruben</i>	Zgornji Jamnik
<i>Marin in der öden gruben</i>	Spodnji Jamnik

Tabela 8: Podložniki Mačkinega kota.²²

¹⁹ Orožen ga še omenja, do danes je ime v tej obliki izginilo.

²⁰ Prim. Orožen, *Oberburg*, str. 227.

²¹ Orožen ga še omenja, do danes se je ime razvilo v Župan.

²² Prim. Orožen, *Oberburg*, str. 227–231.

Jamnik so nastala iz ledinskih imen *Janez*, *Im herbowec*, *Im polchonik*, *Im durrenberg*, *am patriarchtum*, *Im pach*, *am garrengall*, *an der Fremderhuben*, *an der ponemer*, *Im kanol*, *in der Arlicz*, *Suppan am Stain*, *Im Zernak*, *Im Hollenberg*, *Im wodul*, *In Wentten*, *am guph*, *am virst*, *vnderm virst*, *in der Eben*, *hinderm Oxenberg*, *am poseg*, *am lum*, *an der eben*, *in der gruben*, *in der oden gruben*. Vsa ta hišna imena so se ohranila do danes.

Zanimivo je tudi, da sta se iz enega imena kmetije v urbarju pozneje razvili dve kmetiji, ponavadi zgornja in spodnja: Zgornji in Spodnji Kos, Špeh in Bezovnik. Najverjetneje je to posledica prok oziroma dot in dedovanja.

9) *Slatina (Ze Sulcz)*: to ime se danes uporablja za zaselek pri Bočni, niže Gornjega Grada. Kmetije, ki so imenovane v urbarju spadajo danes pod Križ in Florjan pri Gornjem Gradu: Vodušek, Štorgelj, Vršnik, Pistotnik, Spodnji Kovšak, Zgornji in Spodnji Plaznik, Mavrič, Spodnja in Zgornja Lepa Ravna, Droben, Zavolovšek, Požežnik, Drobež, Lepičnik, Ramšak, Završnik, Petek, Krepsi ter Zgornji in Spodnji Jamnik.

ime po urbarju	današnje ime
Vlrich ze Chrewczen	
Michel na Frangovem	Ajnik
Janko am puhel	Strnad (v Dolu)
Jansek Droben	Drobež
Nicus Im Rayn	Požežnik
Matko	Štorgelj
Jansko wudolnik	Vodovnik
Christan Im Schrot	Škrotnik
Thomas In wentten	
Vinczencz Im kall	
Mertl Im pach	
Posarnik	Požarnik
Im Slojniwerh	Slapnik
Jacob et Janes Im Reinprechtseck	Kos
Im hugowecz	Ugovšek
Martin vicinus suus	Ošterman
Gertsnik Im wudol	Grčnik
Item Janes	Ježič
Marko Im Asang zawerhom	Završnik
Michel ze Sulcz	Slatinšek

Tabela 9: Podložniki Slatine.²³

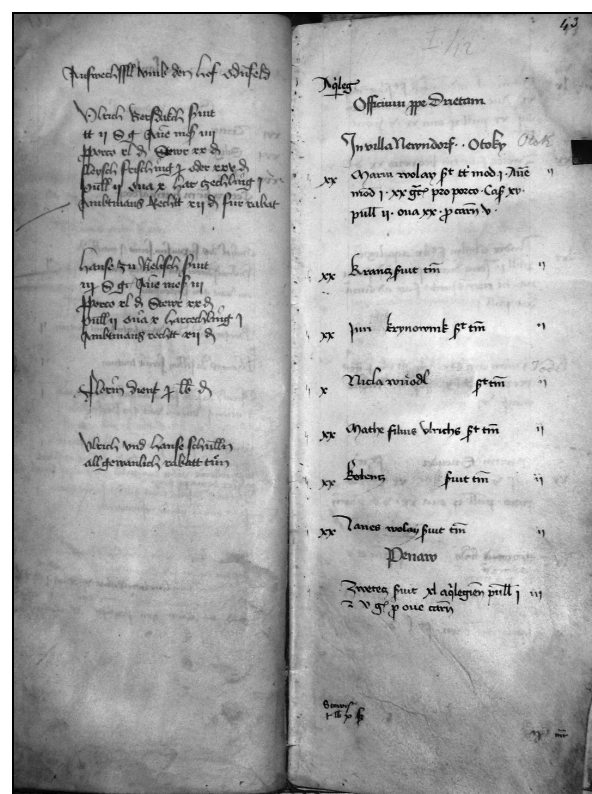
Tudi za Slatino so v urbarju večinoma navedena ledinska imena, izjemi sta le *Droben* (Drobež) in *Posarnik* (Požarnik). Tako kot v vseh dru-

gih zaselkih je tudi pri imenih podložnikov v Slatini poleg ledinskega oziroma hišnega imena uporabljeno še krstno ime.

10) *Otok (In villa Newndorf, Otoky)*: to ime se uporablja za zaselek pri Bočni pod Gornjim Gradom. Edino ime, ki je zabeleženo v urbarju in se je ohranilo do danes, je Krvevnik. Ime Kolenc je danes priimek kmeta v Gornjem Gradu.

ime po urbarju	današnje ime
Marin wolay	
Krancz	
Juri Krynownik	Krvevnik
Nicla wudol	
Mathe filius Vlrichs	
Kolencz	Kolenc
Janes wolay	

Tabela 10: Podložniki Otoka.²⁴

Kraj Otok v urbarju (foto: Rebeka Tajnšek).

Iz tabele je razvidno, da sta se iz 15. stoletja ohranili le hišna imena Krvevnik (*Juri Krynownik*) in Kolenc (*Kolencz*). Hišno ime *wudol* se v podobni obliki danes pojavlja v Gornjem Gradu: Vodl oziroma Vodule (v Vodulah), vendar ni nuj-

²³ Prav tam, str. 231–232.

²⁴ Prav tam, str. 251.

no, da gre za isto ime. To je poleg Bočne edini zaselek, v katerem so vsi podložniki zapisani s hišnim in ne ledinskim imenom: *wolay*, *Krancz*, *Krynownik*, *wuodl* in *Kolencz*.

11) *Delce (Dyecz, deelczeh)*: to je mejna vas med občinama Gornji Grad in Nazarje, ki leži med Bočno in Vologom.

ime po urbarju	današnje ime
Janes Chraincz Ihus	Krajnc ²⁵
<i>Oswalt</i>	
<i>Peter perko</i>	
<i>Jamtschecz pinter</i>	

Tabela 11: Podložniki Delc.²⁶

Podobno kot za Otok velja za Delce. Edino hišno ime, ki se je ohranilo do danes, je Kranjc. Imena *Oswalt*, *perko* in *pinter* so iz Delc izginila. Priimek Pinter oziroma Pinter se danes pojavlja v Ljubnem ob Savinji in v Gornjem Gradu.

12) *Bočna (Votschen, Botschina)*: vas pod Gornjim Gradom, gledano po Zadrecki dolini. Danes je tu več manjših kmetij, ohranila pa so se imena Erjavc, Šek, Kovač, Pirček in Bulk.

ime po urbarju	današnje ime
Hensel Eryawecz	Erjavc
<i>Juri Schiekch</i>	Šek
<i>Mathe hayczer</i>	
<i>Marin Faber</i>	Kovač
<i>Marin Kapuz</i>	
<i>Peter Kapuz</i>	
<i>Juri vberprucken</i>	
<i>Pershekch</i>	Pirček
<i>Perko Swerczer</i>	
<i>Thomas ludweygs</i>	
<i>Hanse bulikch</i>	Bulk
<i>Peter kapuz</i>	
<i>Andre zabawnikch</i>	

Tabela 12: Podložniki Bočne.²⁷

Bočna je poleg Delc edini zaselek, za katerega so podložniki v urbarju navedeni s hišnim in ne z ledinskim imenom. Izginila so hišna imena *hayzer*, *Kapuz*, *Kapuz*, *vberprucken*, *Swerczer*, *ludweygs*, *kapuz* in *zabawnikch*. Razen pri imenu *vberprucken*, ki je nemški prevod slovenskega hišnega imena, gre pri vseh hišnih imenih za nemško transkripcijo slovenskih hišnih imen.

²⁵ Orožen prevaja to ime kot Ježeš, vendar danes v Delcah ni nobenega podobnega imena, je pa ime Kranjc.

²⁶ Prim. Orožen, *Oberburg*, str. 261–262.

²⁷ Prav tam, str. 262–263.

13) *Nadbočna (Oberfotschn)*: tako se imenuje predel Bočne ob potoku Bočnica nad Bočno. Danes sta tu večji kmetiji Hribernik in Pavel.

ime po urbarju	današnje ime
Jacob in der eben	Hribernik
<i>Niclaw am puhel</i>	Pavel
<i>Michel Eryawecz</i>	
<i>Myke krywowenyk</i>	Krvevnik
<i>Gregor Chramer</i>	

Tabela 13: Podložniki nad Bočno.²⁸

Iz 15. stoletja sta se obdržali le kmetiji s hišnim imenom Hribernik in Pavel. Obe imeni sta se razvili iz ledinskih imen *in der eben* in *am puhel*. Hišno ime Krvevnik se je razvilo iz imena *krywowenyk*, ki je nemško transkribirano slovensko hišno ime.

Ime *Chramer* oziroma Kramer se danes pojavlja kot priimek Kramer v Gornjem Gradu, Radmirju in Ljubnem ob Savinji. Ime *Eryawecz* oziroma priimek Erjavc ali Erjavc se danes prav tako pojavlja v Gornjem Gradu.

Sklep

Če pregledamo ledinska, hišna in lastna (krstna) imena, ki so v urbarju benediktinskega samostana v Gornjem Gradu iz leta 1426 zapisana v slovenščini ali v nemškem prevodu, vidimo, da je nastanek hišnih imen na območju današnje občine Gornji Grad neposredno povezan s pretežno hribovito pokrajino. V imenih se skrivajo geo-morfološki pojmi: raven (Ramšak, Remšak), suhi vrh (Suhovršnik), trata (Tratnik), vrtača (Vrtačnik), poseka (Požežnik), potok (Potočnik), jama (Jamnik), peč (Pečnik, Podpečnik), sedlo (Sedovnik) itd.

V naslednjo skupino spadajo imena, ki opisujejo lego kmetij: na Rogatcu (Rogačnik), v Dolu (Dolnik), pod Menino (Podmeninšek), v Dreti (Drečnik), pod mlinom (Podlinšek), za Volovljekom (Zavolovšek) itd. V tretji skupini so imena, ki so nastala iz osebno-značajskih oziroma fizično-antropoloških lastnosti ali iz vzdevek njihovih nosilcev: Špeh, Drobež (*Droben*), Erjavc (*Erjawecz*), Šek (*Schiekch*), Pirček (*Pershekch*), Bulk (*bulikch*), Zabavnik (*zabawnik*). Iz poklicev oziroma dejavnosti nosilcev so nastala naslednja imena: Cimerman (*zymerman*), Kramer (*Chramer*), Švercer (*Swerczer*), Hajcer (*hayczer*), Kovač (*Smid, faber*), Mlinar, Veber (*weber*), Volaj (*wolay*), Pinter (*pinter*). Ime Kranjc (*krancz, Chraincz*) označuje poreklo nosilca imena.

²⁸ Prav tam, str. 263.

Na splošno lahko rečemo, da se je večina imen v okolici Gornjega Grada razvila iz ledinskih imen: *am gries* (Prodnik), *in der pressekk* (Presečnik), *an der Rogatsnicz* (Rogačnik), *im Erlach* (Jelšnik), *an der Repenn* (Repenšek), *vnderm poseg* (Požarnik), *an der Tratten* (Tratnik), *am percholin* (Percholin), *an der leyten* (Reberšak), *vnderm Rampht* (Podkrajnik), *im dull* (Dolnik), *am Guph* (Strnad), *Im wertasch* (Vrtačnik), *podmenino* (Podmeninšek), *vnderm Stain* (Podpečnik), *Im Belcz* (Bevčnik), *im lazz* (Laznik), *am pogorielcz* (Pogorevčnik), *bazowgy* (Toman), *zabezowgy* (Rifelj), *pobresnik* (Podbrežnik), *v drity* (Drečnik), *Im tschernielcz* (Črnšek), *vnderm Ochsenperg* (Zavolovšek), *Im drag* (Dražnik), *In pharenn* (Grozdej), *Im Tschertwes* (Cvetežnik), *Im Satel* (Sedovnik), *im Obernlaz* (Zgornji Laznik), *Im nyderm laz* (Spodnji Laznik), *hinderm guph* (Završnik), *vnder der Mül* (Podlinšek), *ob der mül* (Mlinšek), *In der Eben* (Reberšak), *am schirlogn* (Škrlovšek), *Im haslach* (Lešnik), *Im herbowec* (Vrbočnik), *Im polchonik* (Pahovnik), *Im durrenberg* (Suhovršnik), *am patriarchum* (Podrečnik), *Im pach* (Potočnik), *Sauersnik* (Završnik), *am garrengall* (Kos), *an der Fremderhuben* (Breznik), *an der ponemer* (Podmiršek), *Im kanol* (Kanolšnik), *In dere Arlicz* (Knebovšek), *Im Zernak* (Srnak), *Im Hollenberg* (Bezovnik), *am hynik* (Hojnik), *Im wodul* (Vodušek), *In Wentten* (Kovšak), *am virst* (Slemenšek), *vnderm virst* (Pustoslemšek), *in der Eben* (Remšak), *hinter der Eben* (Zaremšak), *wslopnyky* (Slapnik), *hinderm Oxenberg* (Zavolovšek), *am poseg* (Požežnik), *Renpot am lum* (Jamnik), *an der eben* (Ramšak), *in der gruben* (Zgornji Jamnik), *in der öden gruben* (Spodnji Jamnik), *na Frangovem* (Ajnik), *am puhel* (Strnad), *Im Rayn* (Požežnik), *Im Schrot* (Škrotnik), *Im Slopniwerh* (Slapnik), *Im Reinprechtseck* (Kos), *Im hugowecz* (Ugovšek), *Im wudol* (Grčnik), *Im Asang zawerhom* (Završnik), *ze Sulcz* (Slatinšek), *in der eben* (Hribernik), *am puhel* (Pavel).²⁹

Prevladovanje hišnih imen, ki so se razvila iz ledinskih, nad hišnimi imeni, ki so se razvila iz osebnih lastnosti nosilcev imen, izvira iz načina poseljenosti pokrajine: območje Gornjega Grada je postalo bolj gosto naseljeno s pojavom industrije v 19. stoletju. Pred tem so tu prevladovali samotne kmetije, ki so bile posejane po okoliških hribih. Te kmetije so bile druga od druge precej oddaljene, tako da je veliko bolj prišlo do izraza hišno ime, ki je nastalo zaradi naravne lege kmetije, kot ime, nastalo po osebnih lastnostih gospodarja.

Posebej je potrebno omeniti imena, ki so že zametki priimkov, ki so se praviloma razvijali v 18. stoletju: Sedmak, Petek (*pettek*, *Petek*), Cimerman (*zymerman*), Matijaž (*Michel*), Kladnik (*Cladnik*), Enci (*Janez*), Završnik (*Sauersnik*), Rozanc (*Rosancz*), Špeh (*Spech*), Zupan (*Suppan*), Veber (*weber*), Berglez (*Bergles*), Štorgelj (*Matko*), Požarnik (*Posarnik*), Ježič (*Janes*), Volaj (*wolay*), Krvevnik (*Krynownik*), Kolenc (*Kolencz*), Perko (*perko*), Pinter (*pinter*).

Pri pregledu ledinskih in hišnih imen lahko torej zaključimo, da so hišna imena v okolici Gornjega Grada zelo stara in da nekatera izvirajo iz časa pred letom 1426. Hišno ime, ki je nastalo iz imena ledine, na kateri hiša oziroma kmetija stoji, je izraz povezanosti prebivalca z ledino in zemljo, ki jo obdeluje in je zato ostalo skoraj ali popolnoma nespremenjeno. Ravno ta hišna imena so se ohranila do danes in ljudje se še vedno bolj poznajo po hišnih imenih kot po priimkih. Statistično gledano se je torej od 139 imen, ki so omenjena v urbarju iz leta 1426, do danes ohranilo sto imen, kar je 71,94%.

VIRI IN LITERATURA

VIRI

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana:
ŠAL, Gornji Grad A.

LITERATURA

- Gestrin, Ferdo: *Gospodarska in socialna struktura gornjegrajske posesti po urbarju iz leta 1426*. Zgodovinski časopis, Kosov zbornik, 6–7, 1952–1953, str. 473–514.
- Orožen, Ignaz: *Das Bistum und die Diözese Lavant (Das Benediktiner-Stift Oberburg)*. Maribor : Im Selbstverlage, 1877.
- Veliki družinski atlas sveta*. Kranj : Monita, 2004.

²⁹ Tu so naštet ledinska imena, ki jih še danes najdemo v okolici Gornjega Grada.

Z U S A M M E N F A S S U N G

Flur- und Hausnamen in der Umgebung von Oberburg (Gornji Grad) laut dem Urbar von 1426

Sichtet man die Flur-, Haus- und Eigen-(Tauf-) Namen im Urbar des Benediktinerklosters Oberburg (Gornji Grad) von 1426, so stellt man fest, dass die Entstehung der Hausnamen im Gebiet der heutigen Gemeinde Oberburg (Gornji Grad) mit der Hügellandschaft aufs Engste verbunden ist. Die Namen spiegeln geomorphologische Begriffe und die Lage von Bauernhöfen wider. Im Allgemeinen kann festgehalten werden, dass der überwiegende Teil von den Namen in der Umgebung Oberburgs von den Flurnamen hergeleitet wurde. Die Vorherrschaft der von den Flurnamen hergeleiteten Hausnamen vor denen, die von persönlichen Eigenschaften der Namensträger herrührten, ist auf die Besiedlung des genannten Gebietes zurück-

zuführen: die Industrieentwicklung des Raumes Oberburg zu Beginn des 19. Jahrhunderts hatte eine intensivere Besiedlung zur Folge. Vor diesem Zeitraum hatten auf den umliegenden Hügeln verstreute Bauernhöfe vorgeherrscht. Sie lagen ziemlich entfernt voneinander, so dass eher der Hausname zum Tragen kam, der von der natürlichen Lage des Bauernhofes herrührte, als der Name, der die persönlichen Charakteristika des Hausherrn zum Ausdruck brachte.

Bei der Sichtung der Flur- und Hausnamen kann also festgehalten werden, dass die Hausnamen in der Umgebung von Oberburg sehr alt sind und dass einige von ihnen aus der Zeit vor 1426 stammen. Ein Hausname, der aus dem Namen der Flur herrührt, auf der das Haus bzw. der Bauernhof steht, ist Ausdruck der Verbundenheit des Einwohners mit der Flur und dem Grund, den er bestellt, und blieb daher fast oder ganz unverändert. Gerade diese Hausnamen erhielten sich bis zum heutigen Tag, und die Leute kennen sich immer noch besser nach dem Haus- als nach dem Familiennamen.